

Олександр Лукашевич
ORCID: 0000-0002-1469-8070

ІСТОРИЗАЦІЯ ПИСЕМНОГО ІСТОРИЧНОГО ДЖЕРЕЛА ЯК УМОВА ОБҐРУНТУВАННЯ ІСТОРИЧНОГО ВИСНОВКУ

HISTORIZATION OF THE WRITTEN HISTORICAL SOURCE AS A CONDITION FOR SUBSTANTIATION OF HISTORICAL CONCLUSION

«Повороти» в історичній науці кінця ХХст. відкрили перед нею не лише нові перспективи, а й поставили складні питання щодо історичного факту, джерела, істини, ролі історика в історичному пізнанні. Долаючи опозицію джерело – історик, було сформульовано ідею «конструювання» писемного джерела істориком [1, С. 114]. Крайнощі обох підходів (позитивістського та «лінгвістичного») примусили істориків шукати компромісні рішення, так звану «середню платформу». Ми ж пропонуємо звернути увагу на ту обставину, що джерело й історик пов'язані між собою і включені, в онтологічному й епістемологічному аспектах, в об'єктивний соціокультурний процес, який виявляється в суб'єктивній формі. У ньому вони «звершуються», тобто зазнають змін на етапах своєї «життєдіяльності». Оскільки суб'єкт і об'єкт пізнання нестабільний, виникає питання про конкретність істини в історії. Це означає: для розуміння джерельної інформації необхідно встановити момент перетину «історій» джерела та історика в конкретному часовому просторі. Іншими словами, слід застосувати принцип подвійної історизації в джерелознавстві. Так створюється контекст діалогового пізнавального процесу не лише в його структурно-функціональному вимірі, а й в генетичному. Виникає можливість нейтралізувати модернізацію змісту джерела та підпорядкування йому історика. Вважаємо, обґрунтування історичного висновку має перспективу тоді, коли воно спирається не тільки на джерело, але й на систему «вироблення» знань, які містять, крім нього, теоретико-методологічні установки, принципи історика, експертні оцінки наукової спільноти. Саме системне відношення: джерело – актуальне історичне знання структурується шляхом застосування принципу подвійної історизації.

У своїх міркуваннях про принцип подвійної історизації в джерелознавстві ми виходимо з розуміння історичного писемного джерела як наслідку й спадкування суб'єкт-об'єктної взаємодії соціокультурного і природно-кліматичних процесів, що розвиваються у просторі та часі [2, с. 43].

Запропонована інтерпретація поняття знімає протиставлення джерела істориків, указуючи на їх залученість в загальний соціокультурний процес у його онтологічному і епістемологічному аспектах. Відзначена властива їм мінливість, обумовлена не лише зміною соціальних функцій джерел, але й пізнавальною активністю історика [3, С. 41–42]. Саме ці «метаморфози» примушують порушити питання про конкретність істини в джерелознавстві,

оскільки предмет, що вивчається, і його дослідник не можуть отримати єдину, остаточно, оцінку: вони історичні. Отже, прагнучі до істинного знання про джерельну інформацію, необхідно визначити точку перетину «історій» історика і джерела. Для цього важливо на початку дослідження конкретизувати в обмеженому просторі й часі їхні характеристики, зв'язки, опосередкування, інакше кажучи, виробити подвійну історизацію.

Висновок. У зміст поняття «писемне джерело» як наслідок суб'єкт-об'єктних стосунків входить уявлення про нього як єдності способів його препарування істориком і джерельної матеріальної основи, носія зафіксованої різними способами і засобами інформації. Цей взаємозв'язок розкриває механізм перетворення історичної пам'ятки в джерело, а значить, визначає напрям його вивчення, є умовою адекватної інтерпретації інформації, здобутої з джерела, потенційно достовірною, оскільки вона сформувалася в об'єктивному соціальному процесі суб'єктивними умовами його учасників. І тут питання про те, якій реальності належить писемне джерело (тієї, де воно виникло, або реальності історика), витісняється проблемою його зустрічі з дослідником на певному етапі їх «життєдіяльності». У цьому акті, ланці пізнавального процесу, увесь шлях зміни джерела освоюється істориком з позицій свого культурного горизонту, що сформувався на той час. Обидві «історії» знаходяться в актуальному стані, не зливаючись в єдине ціле: в іншому випадку, було б неможливе історичне пізнання, що припускає зворотній зв'язок.

У ситуації діалогу прояснюється той кут зору, під яким історик розглядає джерело, яка грань «життя» джерела йому відкривається. Усе це сприяє нейтралізації спроб модернізації минулого і підпорядкування історика джерелу. Таким нам видається ще один наслідок застосування принципу подвійної історизації в історичному пізнанні.

Література

1. Дройзен И. Г., Энциклопедия и методология истории. В: Дройзен, И. Г. Историки. Лекции об энциклопедии и методологии истории. Санкт-Петербург: Владимир Даль; Фонд «Университет». – 2004. – 582с.
2. Лукашевич А. А. Феномен цифрового наследия как предпосылка переосмысления понятия «исторический источник». *Клио*. № , 10 (106). Санкт-Петербург, 2015. С. 41–45.
3. Фуко М. Археология знания / Пер. с фр. М. Б. Раковой, А. Ю. Серебрянниковой; вступ. ст. А. С. Колесникова. Санкт-Петербург: ИЦ «Гуманитарная Академия»; Университетская книга. 2004. 416 с.